

Życie i działalność naukowo-dydaktyczna prof. dra Jerzego Fabijanowskiego. Jubileusz 80-lecia urodzin

Profesor Jerzy Fabijanowski urodził się 28 lipca 1916 r. w Lublinie w rodzinie inteligenckiej. Do gimnazjum uczęszczał w Sierpcu, ukończył je w 1936 r., następnie jako ochotnik przez rok był słuchaczem Szkoły Podchorążych Rezerwy w Pułtusku.

W październiku 1937 r. rozpoczął studia na Wydziale Leśnym SGGW, które przerwał wybuch wojny. Podczas wojny walczył w obronie Modlina, gdzie został odznaczony Krzyżem Walecznych a następnie przebywał trzy tygodnie w obozie jenieckim w Działdowie. W styczniu 1940 r. uciekł z okupowanego kraju i przez Węgry, Jugosławię oraz Morze Śródziemne dostał się do Francji. Wstąpił tam do organizowanej Armii Polskiej. W szeregach II Dywizji Strzelców Pieszych walczył po raz drugi przeciwko Niemcom. Po klęsce Francji, Dywizja w której walczył J. Fabijanowski chcąc uniknąć niewoli niemieckiej, przekroczyła granicę szwajcarską i została tam internowana.

Przebywając w obozie w Winterthur od 1941 r., dzięki przychylności władz szwajcarskich, wraz z innymi Polakami kontynuował studia na Wydziale Leśnym Politechniki Związkowej w Zurichu. Studia ukończył w 1945 r. wykonując dwie prace dyplomowe: z hodowli lasu i urządzania lasu.

W pracy dyplomowej przedstawił możliwość zastosowania cięć pielęgnacyjnych według metody Schädelina w lasach polskich. Następnie rozpoczął pracę jako asystent w Katedrze Hodowli Lasu; praktykę odbywał w Lasach Doświadczalnych Politechniki. W 1948 r. obronił pracę doktorską pt. "Badania związków między wystawą, ukształtowaniem terenu, mikroklimatem i roślinnością w Fallätsche". Mimo propozycji pozostania w Szwajcarii wrócił do zniszczonego wojną kraju, gdzie czekały na niego matka i dwie siostry. Ojciec zginął w czasie wojny w Związku Radzieckim.

W Polsce rozpoczął pracę jako adiunkt naukowo-gospodarczy w Lasach Doświadczalnych Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach 1950-1962 pracował w Zakładzie Ochrony Przyrody PAN, którego dyrektorem był prof. dr Władysław Szafer, na stanowisku Kierownika Działu Ochrony Roślin. W 1955 r. uzyskał tytuł naukowy docenta. W tym czasie prowadził okresowo zajęcia dydaktyczne na Wydziałach: Leśnym, Biologii i Geografii UJ.

Od 1956 r. był dodatkowo zatrudniony na pół etatu w Zakładzie Badań Leśnych PAN jako kierownik pracowni Hodowli Lasu. Od 1962 r., po opuszczeniu Zakładu Ochrony Przyrody, pracował na stanowisku Kierownika Pracowni Szczegółowej Hodowli Lasu Zakładu Badań Leśnych, którego kierownikiem był wówczas prof. dr hab. Tadeusz Gieruszyński.

Po reaktywowaniu w 1963 r. Wydziału Leśnego przy Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie, został tam służbowo przeniesiony z ZBL. Początkowo był kierownikiem Katedry Szczegółowej Hodowli Lasu, a następnie (w związku z reorganizacją Wydziału) innych jednostek – zawsze jednak związanych z hodowlą lasu. W tym czasie prowadził wykłady i ćwiczenia terenowe z hodowli lasu.

W 1965 r. Rada Państwa nadała Mu tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1975 r. – profesora zwyczajnego nauk leśnych.

Prof. dr Jerzy Fabijanowski pełnił liczne funkcje na Wydziale Leśnym i w Akademii Rolniczej, m.in. był prodziekanem Wydziału Leśnego (1965-1968), przedstawicielem samodzielnych pracowników tegoż Wydziału do Senatu Akademickiego (1966-1985), kierownikiem Studium Podyplomowego Ochrony Przyrody (1977-1987). W latach 1969-1981 był członkiem Zespołu Dydaktyczno-Wychowawczego – kierunku leśny – przy ówczesnym Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Głównymi kierunkami zainteresowań prof. dr Jerzego Fabijanowskiego są: technika hodowli lasu i ekologiczne podstawy hodowli lasu oraz ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego.

W pierwszej grupie tematycznej na podkreślenie zasługuje praca dotycząca metod przebudowy monokultur świerkowych w Tatrach [14]. Przedstawione w niej zasady przebudowy na podstawie dokładnej diagnozy siedliska i drzewostanu na powierzchniach porównawczych stanowią wzorcowy model postępowania hodowlanego w tego rodzaju świerczynach. Duże znaczenie praktyczne dla odnowienia i pielęgnacji lasu mają wyniki badań związane z doskonaleniem oceny potrzeb świetlnych jakości podrostów sosny, jodły i świerka na podstawie cech morfologicznych [10, 11]. W wyniku wieloletnich, pionierskich badań na obszarze Gór Świętokrzyskich dotyczących wpływu wód gruntowych na roślinność [17], uzyskano cenne informacje o charakterze poznawczym dotyczące podstaw doskonalenia regionalnej typologii leśnej i planowania hodowlanego (opracowanie wspólne z prof. K. Zarzyckim). W tej grupie tematycznej znalazły się także prace dotyczące podstaw przyrodniczych naturalnego kierunku hodowli lasu. Należy tu przede wszystkim rozprawa o roślinności rezerwatu lipowego Obrożyska koło Muszyny [4] a także lasów o charakterze pierwotnym w rezerwacie Łopuszna w Gorcach [8].

Do drugiej grupy należy m.in. unikalne, do tej pory aktualne opracowanie dotyczące zabudowy brzegów rzek [1]. Wykazano w nim rolę roślin w utrwalaniu brzegów rzek i zabezpieczenie ich przed rozmywaniem. Było to pierwsze u nas tego rodzaju opracowanie.

Na podkreślenie zasługują liczne opracowania związane z racjonalnym gospodarowaniem naszymi zasobami naturalnymi, głównie roślinami i pielęgnacją krajobrazu (np. w okolicach Szczawnicy i Rożnowa) [3, 12]. Wiele prac prof. J. Fabijanowskiego (obok wymienionych już dwóch grup tematycznych) wiąże się z oceną stanu lasów karpaccich i wskazaniem zasad zagospodarowania, np. prace o lasach zlewni Białej Wody [5] oraz syntetyczna analiza stanu lasów karpaccich [15].

W dorobku naukowym zwracają także uwagę publikacje dotyczące lasów zniekształconych w wyniku działalności przemysłowej. Należą tu prace zespołowe prowadzone w Puszczy Niepołomickiej [13] i w otoczeniu kopalni odkrywkowej siarki w Piasecznie [16].

Znaczny dorobek stanowią opracowania dydaktyczne. Warte podkreślenia są syntetyczne i wszechstronne rozdziały w dziewięciu książkach o charakterze podręczników lub monografii, z których korzysta też młodzież studiująca [2, 7, 9].

Na uwagę zasługują liczne prace popularyzujące wiedzę hodowlaną. Przykładowo, w jednej z nich [6] prof. J. Fabijanowski przedstawił, na podstawie doświadczeń szwajcarskich, zasady planowania hodowlanego i stosowania rębni stopniowej gniazdowej udoskonalonej.

Dzięki zaangażowaniu profesora, rębnia ta została wdrożona w lasach krynickich, gdzie niektóre drzewostany mają obecnie charakter unikalny w Karpatach Zachodnich. Podsumowując dorobek publikacyjny należy stwierdzić, że jest on imponujący, obejmuje bowiem 195 pozycji, w tym 62 rozprawy i artykuły naukowe.

Jak już wspomniano, prof. J. Fabijanowski jest długoletnim nauczycielem akademickim. Na wykładach i ćwiczeniach terenowych z hodowli lasu olbrzymią wagę przywiązywał do zrozumienia naturalnych procesów zachodzących w drzewostanach i podkreślał konieczność umiejętnego sterowania tymi procesami przez zabiegi odnowieniowe i pielęgnacyjne dla kształtowania wielofunkcyjnego modelu lasu.

Do programu wprowadził m.in. zagadnienia dotyczące planowania hodowlanego na podstawie jednostek planowania, jak również zasady zagospodarowania lasów w rezerwatach częściowych, w parkach krajobrazowych i obszarach chronionego krajobrazu.

Prof. J. Fabijanowski od siebie i współpracowników wymagał rzetelnego stosunku do nauczania, od studentów gruntownej wiedzy i dlatego egzaminy z hodowli lasu nie należały do łatwych.

Nie można też pominąć zasług prof. Jerzego Fabijanowskiego w zakresie kształcenia kadr naukowych. Świadczyć o tym może m.in. kierowanie 95 pracami magisterskimi, promowanie 9 doktorów, opiniowanie 35 rozpraw doktorskich, 19 habilitacyjnych, jak też 41 opinii w sprawie nadania tytułu naukowego profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego.

Do działalności o charakterze naukowo-organizacyjnej należy też udział prof. J. Fabijanowskiego w redakcjach czasopism naukowych. Jest członkiem Rady Redakcyjnej rocznika Ochrony Przyrody i Chronimy Przyrodę Ojczystą, od 1960 do 1995 roku był redaktorem rocznika *Acta Agraria et Silvestria*, ser. *Silvestris*.

Profesor dr Jerzy Fabijanowski uzyskał wiele nagród za działalność naukową i dydaktyczną, w tym trzy nagrody Sekretarza Naukowego PAN, trzy nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Nagrody Państwowe pierwszego stopnia, a w roku 1996 nagrodę Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa za całokształt działalności w dziedzinie ochrony przyrody.

Wśród 21 odznaczeń i medali profesor otrzymał Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski i Medal Komisji Edukacji Narodowej.

Z okazji Jubileuszu 80-lecia urodzin prof. dr Jerzego Fabijanowskiego w dniach 29-30 listopada 1996 r. odbyły się na Wydziale Leśnym AR w Krakowie uroczystości, którą główną część stanowiło seminarium na temat "Naturalny kierunek zagospodarowania lasów górskich". Uroczystości te zgromadziły kilka pokoleń leśników, członków Komitetu Nauk Leśnych PAN, pracowników nauki z Kórnik, Poznania i Warszawy, wielu nauczycieli akademickich i studentów. Na seminarium wygłoszono 20 referatów

Literatura

1. **Fabijanowski J.:** Bilogiczna zabudowa brzegu rzek w związku z ich regulacją. Ochr. Przyr. 1954 R. 22.
2. **Fabijanowski J.:** Lasy tatrzańskie. W: W. Szafer (Red.), Tatrzański Park Narodowy. Kraków: PWN, 1955.
3. **Fabijanowski J.:** Kształtowanie krajobrazu w okolicy Szczawnicy. Ochr. Przyr. 1957 R. 24.
4. **Fabijanowski J.:** Roślinność rezerwatu lipowego Obrożyska koło Muszyny. Ochr. Przyr. 1961 R. 27.
5. **Fabijanowski J.:** Lasy zlewni Białej Wody i ogólne wytyczne ich zagospodarowania. Roczn. Nauk. Rol. 1962 T. 96-D.
6. **Fabijanowski J.:** Planowanie hodowlane w Szwajcarii. Sylwan 1963, R. 107, nr 2.
7. **Fabijanowski J., Gądek K.:** Lasy Babiogórskiego Parku Narodowego. W: K. Zabierowski (Red.) Park Narodowy na Babiej Górze. Kraków: PWN 1982.
8. **Fabijanowski J., Jaworski A.:** Struktura i budowa drzewostanów dolnoreglowych o charakterze pierwotnym w Rezerwacie Łopuszna. Zesz. Nauk. AR Kraków 1989 nr 232, Sesja Nauk. z. 23.
9. **Fabijanowski J., Jaworski A.:** Gospodarstwo leśne. W: J. Warszyński (Red.) Karpaty Polskie. Kraków: UJ 1995.
10. **Fabijanowski J., Jaworski A., Musiel W.:** Wykorzystanie niektórych cech morfologicznych jodły (*Abies alba* Mill.) i świerka (*Picea excelsa* Link.) dla oceny potrzeb świetlnych i jakości ich podrostów. Acta Agr. Silv., ser. Silv. 1974, Vol. 14.

11. **Fabijanowski J., Jaworski A., Pietras Z.:** Możliwości wykorzystania niektórych cech morfologicznych sosny (*Pinus sylvestris* L.) dla oceny potrzeb świetlnych i jakości jej podrostów. *Acta Agr. Silv., ser. Silv.* 1975, Vol. 15.
12. **Fabijanowski J., Jaworski A., Wałęcki M.:** Rola lasów w zagospodarowaniu otoczenia zbiornika wodnego w Rożnowie z uwzględnieniem postulatów ochronnych i krajobrazowych. *Probl. Zagospod. Ziem Gór.* 1981, z. 21.
13. **Fabijanowski J., Lesiński J.:** Forest Functions in Industrial Regions. In: *Forest Ecosystems in Industrial Regions*. Ed. W. Grodziński, J. Weiner, P.F. Maycock. *Ecol. Stud.* 49. Berlin, Springer-Verlag 1984.
14. **Fabijanowski J., Oleksy B.:** Metody przebudowy niektórych drzewostanów dolnoglewowych w Tatrzańskim Parku Narodowym. *Ochr. Przyr.* 1959 R. 26.
15. **Fabijanowski J., Rutkowski B.:** Analiza stanu zagospodarowania lasów karpaccich na tle środowiska geograficznego. *Acta Agr. Silv., ser. Silv.* 1974, Vol. XIV.
16. **Fabijanowski J., Zarzycki K.:** Wpływ obniżenia poziomu wód gruntowych na roślinność w związku z budową odkrywkowej kopalni siarki w Piasecznie. *Ekol. Pol.* 1961 Seria B T. VII, z. 3.
17. **Fabijanowski J., Zarzycki K.:** Wody gruntowe w zbiorowiskach leśnych Nadleśnictwa Bliżyn (Góry Świętokrzyskie). *Acta Agr. Silv., ser. Silv.* 1967, Vol. VII.

Andrzej Jaworski